

ҲАЙДАРАЛИ ЮНУСОВ

ЕВРОПА ИТТИФОҚИ ВА МАРКАЗИЙ ОСИЁ:

ҳамкорлик ва шерикчилик стратегиясидан –
кенгайтирилган шерикчиликнинг
янги имкониятлари сари

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ ИНСТИТУТИ

ҲАЙДАРАЛИ ЮНУСОВ

ЕВРОПА ИТТИФОҚИ ВА МАРКАЗИЙ ОСИЁ:

**ҳамкорлик ва шерикчилик стратегиясидан – кенгайтирилган
шерикчиликнинг янги имкониятлари сари**

МОНОГРАФИЯ

ТОШКЕНТ – 2022

УЎК: 327.7(575.1)

КБК: 60.7

Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси Давлат ва ҳуқуқ институти Илмий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.

Масъул муҳаррир

А.Х.Саидов – юридик фанлар доктори, академик

Тақризчилар:

Г.Юлдашева – Тошкент давлат юридик университети “Халқаро ҳуқуқ ва инсон ҳуқуқлари” кафедраси профессори, юридик фанлар доктори

Р.Ҳакимов – Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Давлат ва ҳуқуқ институти катта илмий ходими, юридик фанлар номзоди

Юнусов Х. Европа Иттифоқи ва Марказий Осиё: ҳамкорлик ва шерикчилик стратегиясидан – кенгайтирилган шерикчиликнинг янги имкониятлари сари. Монография /Масъул муҳаррир академик А.Х. Саидов. – Тошкент: “Lesson press”, 2022. – 416 б.

Ушбу монография Европа Иттифоқининг Марказий Осиё республикалари билан алоқаларига бағишланган. Унда ўзаро алоқаларнинг узок ва яқин тарихи ҳамда бугунги кундаги ҳолати, дипломатик алоқаларнинг қарор топиши, икки ва кўп томонлама алоқаларнинг ривожланиш тадрижи, кўлами ва асосий йўналишлари ўз аксини топган.

Асарда Европа Иттифоқи ва Марказий Осиё республикалари муносабатларининг ҳуқуқий асослари таҳлиliga эътибор қаратилган, амалдаги Шерикчилик ва ҳамкорлик битимлари ҳамда Кенгайтирилган шерикчилик ва ҳамкорлик битимларининг ҳозирги ҳолати ва истиқболлари мушоҳада этилган. Шунингдек, муаллиф томонидан 2007 йилдаги “Европа Иттифоқи ва Марказий Осиё: янги шерикчилик учун стратегия” ва 2019 йилда қабул қилинган “ЕИ ва Марказий Осиё: янада кучлироқ шерикчилик учун янги имкониятлар” каби ҳужжатларининг киёсий таҳлили амалга оширилган.

Нашр этилаётган китоб Европа интеграцияси, Европа Иттифоқи ҳуқуқи, халқаро алоқалар, Европа Иттифоқи-Марказий Осиё муносабатлари, минтақашунослик ва ташқи сиёсат масалалари билан кизиккан барча китобхонлар учун мўлжалланган.

Мазкур китобда баён этилган фикрлар шахсан муаллифга тегишли ва у меҳнат қилаётган муассасанинг расмий муносабатини ифода этмайди. Китобнинг ҳеч бир қисми муаллифнинг ёзма руҳсатисиз ҳеч қандай ҳолатда қайта нашр қилиниши, нусха кўпайтирилиши, электрон нусха олиниши ва бошқа воситалар билан чоп этилиши мумкин эмас. Муаллифлик ҳуқуқи қонун билан ҳимояланган.

ISBN 978-9943-9244-9-9

© Юнусов Х.М., 2022 йил
© Ўзбекистон Республикаси ФА Давлат ва ҳуқуқ институти, 2022 йил

МУНДАРИЖА

Қисқартма сўзлар.....	6
Европа Иттифоқи-Марказий Осиё: ўзаро боғлиқлик, туташ манфаатлар ва истиқболли шерикчилик (Сўз боши ўрнида)	8
БИРИНЧИ БОБ. ЕВРОПАДАГИ ИНТЕГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ЕВРОПА ИТТИФОҚИ ТАШҚИ СИЁСАТИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	15
1.1. Европада минтақавий интеграция жараёнлари: Европа Иттифоқининг ташкил топиши ва ривожланиши.....	16
1.2. Европа Иттифоқи умумий ташқи сиёсат концепциясининг шаклланиши	31
1.3. Европа Иттифоқи ташқи сиёсий фаолиятининг ҳуқуқий асослари	40
1.4. Европа Иттифоқи ташқи сиёсатининг институциявий тизими	44
1.5. Европа Иттифоқи ташқи сиёсатининг ҳудудий қамрови ва асосий йўналишлари	60
1.6. Европа Иттифоқининг Марказий Осиё бўйича сиёсий ва норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари	66
ИККИНЧИ БОБ. ЕВРОПА ИТТИФОҚИ ВА МАРКАЗИЙ ОСИЁ АЛОҚАЛАРИ: ТАРИХИЙ ИЛДИЗЛАРИ ВА ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ	84
2.1. Европа Иттифоқи ва Марказий Осиё алоқалари тарихи: узок ўтмишга бир назар (эр. ав. IV аср – эрамизнинг XIX асри).....	85
2.2. Европа Иттифоқи ва Марказий Осиё: манфаатлар уйғунлиги йўлидаги дастлабки қадамлар	90
2.3. Европа Иттифоқи томонидан Марказий Осиё республикалари давлат мустақиллигининг тан олиниши ва дипломатик алоқаларнинг ўрнатилиши (1991-1995)	95
2.4. Европа Иттифоқининг Марказий Осиё бўйича сиёсатининг концептуаллашуви: Янги шерикчилик стратегиясининг ишлаб чиқилиши (2007).....	100

2.5. Янги шерикчилик стратегиясининг норматив асослари, тузилиши, асосий мазмуни ва мониторинг тизими	106
2.6. Биринчи стратегия сабоқлари: эришилган натижалар ва бой берилган имкониятлар	113
УЧИНЧИ БОБ. ЕВРОПА ИТТИФОҚИНИНГ МАРКАЗИЙ ОСИЁ БЎЙИЧА ЯНГИ СТРАТЕГИЯСИ (2019) – “ЕИ ВА МАРКАЗИЙ ОСИЁ: ЯНАДА КУЧЛИРОҚ ШЕРИКЧИЛИК УЧУН ЯНГИ ИМКОНИЯТЛАР”	120
3.1. Европа Иттифоқи ва Марказий Осиё: янги шерикчилик стратегиясидан – шерикчиликнинг янги имкониятлари сари	121
3.2. Янги стратегиянинг норматив асослари, тузилиши ва асосий мавзулари	129
3.3. Минтақавий интеграция ва Европа тажрибаси	134
3.4. Кенгайтирилган шерикчилик ва ҳамкорлик битимлари (КШХБ).....	139
3.5. Институциявий ҳамкорлик: сиёсий-дипломатик тузилмалар ва “халқ дипломатияси”	150
3.6. Инсон ҳуқуқлари соҳасида ҳамкорлик	170
3.7. Фан ва таълим соҳасида ҳамкорлик	183
3.8. Транспорт коммуникациялари ва логистика.....	189
3.9. Савдо-иқтисодий соҳада ҳамкорлик	190
3.10. Имтиёзларнинг умумлаштирилган тизимининг қўшимча имтиёзлари (“GSP+”)	207
3.11. Европа Иттифоқининг Марказий Осиё учун молиявий-техник кўмаги	221
3.12. Минтақавий хавфсизлик соҳасидаги ҳамкорлик	231
3.13. Сув ва трансчегаравий дарёлар захираларидан фойдаланиш	245
3.14. Янги стратегия бўйича дастлабки хулосалар: ютуқлари ва камчиликлари	252

ТЎРТИНЧИ БОБ. ЕВРОПА ИТТИФОҚИ ВА МАРКАЗИЙ ОСИЁ ҲАМКОРЛИГИ: ЯКУНИЙ ХУЛОСАЛАР, МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР	284
4.1. Европа Иттифоқи ташқи сиёсатининг ўзига хос хусусиятлари: Иттифоқнинг “норматив қудрати”	285
4.2. Европа Иттифоқининг Марказий Осиёдаги сиёсати: мувозанатлар гирдоби ёки дор устидаги дорбозлик	297
4.3. Европа Иттифоқи ва Марказий Осиё: бугун ва истиқбол, муаммолар ва ечимлар	326
МАНБА ВА АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	337
ИЛОВАЛАР	357